

ВІДГУК

офіційного опонента академіка НАПН України, доктора педагогічних наук,
професора Шевченко Галини Павлівни
на дисертаційне дослідження Сбітневої Олени Федорівни
«Естетичне виховання молодших школярів у процесі хорової діяльності»
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

XXI століття відзначається особливими рисами сучасної цивілізації. Один із провідних філософів нашого часу В. Кутирьов в своїй книзі «Унесені прогресом» назвав її «технотронно-інформаційною, утилітарно відкритою, фінансово-торговою, глобально інноваційною», яка сприяє появі деструктивних життєвих пріоритетів, цілеспрямованого впровадження масової вестернізованої культури, чужих цінностей, знищує культурно-національну ідентичність. В цих умовах стає все більш небезпечною втрата системи моральних та естетичних цінностей, які є фундаментом людського життя. Невипадково, власне людська реальність стала частиною технічною. Світ набув постлюдського виміру і з'явилася постлюдина.

Заслуговує на увагу один із найважливіших документів нашого часу – представлення Римським клубом доповіді, яка приурочена до 50-річчя його ювілею. В доповіді поставлена проблема стійкого розвитку, утвердження гуманізму, посилення уваги до проблеми ціннісного характеру освіти, оскільки «цінності – це квінтесенція людської мудрості і забезпечує благополуччя всіх живих істот і світу в цілому». Слід наголосити на тому, що в сучасних умовах особливої уваги потребують духовні цінності, серед яких естетичні цінності являють собою показник якості культурного життя особистості і суспільства, важливий чинник олюднення людини та набуття естетичного образу. В цьому контексті особливої значущості набувають проблеми естетичного виховання шкільної та студентської молоді. Проблеми естетичного виховання є «вічно зеленими», тобто вони завжди були, є і будуть надзвичайно актуальними. І хоча, як говорив Гьоте: «всі розумні думки вже передумані: справа проте в тому, що їх необхідно завжди передумувати заново». Естетичне виховання має багатовікову

історію і багатовіковий досвід, який необхідно і сьогодні використовувати. Невипадково проблемами естетичного виховання сьогодні опікується весь світ, про що свідчать Всесвітні Саміти з художньої освіти, які проводилися в Сеулі, Мюнхені, нещодавно в Греції. На цих Самітах особлива увага була звернута на виховання у дітей з раннього дитинства естетичного відгуку, естетичних почуттів, естетичних смаків, естетичних ідеалів засобами різних видів мистецтва, залученням дітей до різних видів художньої творчості. Проблема естетичного виховання засобами різних видів мистецтва, розвиток художньо-естетичного потенціалу у дітей є однією із найактуальніших проблем сьогодення. Тому дисертаційне дослідження Сбітнєвої Олени Федорівни є науковою спробою передумати проблему естетичного виховання молодших школярів у процесі хорової діяльності, що підтверджує її актуальність.

Дисертаційне дослідження складається зі Вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (464 найменування, з них – 33 зарубіжних), 9 додатків на 18 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 246 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 198 сторінках.

В дисертації чітко визначений категоріальний апарат дослідження, завдання, методи, наукова новизна, апробація результатів. Аналіз теоретичних засад, розкритих дисертанткою свідчить про її широку обізнаність з науковою літературою з досліджуваної проблеми, специфікою основних естетичних категорій, сутності естетичного виховання на основі вивчення широкого загалу літературних джерел, що свідчить про достатню наукову ерудицію Сбітнєвої О.Ф. та її здатність до всебічного ґрунтовного аналізу досліджуваної проблеми.

Заслуговує на увагу глибокий аналіз проблеми хорового співу як засобу естетичного виховання школярів, в якому представлено історико-культурологічний контекст дослідження, що свідчить про широку музично-естетичну ерудицію дисертантки. Цінним у дисертації є детально розкрита храмова культура хорового співу в Стародавньому Єгипті, традиція формування в процесі навчання естетичних орієнтирів у природі, праці, ремеслах, мові, правилах спілкування у Стародавньому Китаї, де навчання музичного мистецтва,

співу було невід'ємним складником аристократичного виховання. Детально аналізуються погляди Конфуція, Сюн Цзи щодо «Книги пісень», музичного самовираження людини. Дисертантка зробила глибокий і детальний аналіз музичної освіти і хорового співу в різних країнах світу, а також погляди на хоровий спів видатних російських діячів культури, а також проаналізувала зарубіжні музично-педагогічні концепції, які сформувались у першій половині ХХ століття (Карла Орфа, Золтана Кодая). Досить ґрунтовно представлено в дисертації аналіз вітчизняних традицій виховання молодого покоління засобами хорового співу, починаючи зі східних слов'ян.

Згідно викладу матеріалу в першому розділі дисертантка вважає, що результатом естетичного виховання є естетична культура, тому в дисертації представлені діагностика реального стану естетичної культури дітей молодшого шкільного віку в закладах загальної середньої освіти, представлено критерії і показники оцінки рівнів сформованості естетичної культури. До них віднесено критерії: мотиваційно-ціннісний, емоційно-почуттєвий, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний.

Дисертанткою обґрунтовано і визначено педагогічні умови естетичного виховання молодших школярів у процесі хорової діяльності і зроблено аналіз результативності експериментального дослідження. Представлені також висновки до розділів та загальні висновки, які відповідають поставленим завданням дослідження.

Визначаючи позитивні теоретичні та практичні здобутки дисертації Сбітневої Олени Федорівни, зазначимо наступне.

Автореферат рецензованої дисертації повною мірою відповідає нормативним вимогам до оформлення авторефератів дисертацій. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи і дає адекватне уявлення про загальну характеристику та структуру роботи, послідовність виконання дослідницьких завдань, отримані дисертанткою результати. В авторефераті представлено перелік наукових публікацій дисертантки за темою даного дисертаційного дослідження.

Оцінюючи виконане дисертаційне дослідження Сбітнєвої Олени Федорівни, у форматі дискусії дозвольте висловити певні міркування:

1. На наш погляд, наукова новизна дисертації представлена надзвичайно широко. Використання названих інтегрованих підходів: системного, синергетичного, культурологічного, аксіологічного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та комунікативного забезпечує методологію дослідження, а не педагогічні умови.
2. На стор. 30, 31 автор цитує визначення категорії «виховання», яке я вважаю зайвим, тому що мова в дисертації йдеться про естетичне виховання і воно повинно було б бути в епіцентрі уваги дисертантки. Із наведених автором визначень естетичного виховання незрозумілою є власна точка зору. На стор. 48 дисертантка пише: «естетичне виховання молодших школярів ми розуміємо як невід'ємний елемент їхнього загального виховання, відкрити систему педагогічної взаємодії, функціонування якої спрямоване на формування естетичної культури учнів». Існує класичне визначення сутності естетичного виховання. «Естетичне виховання – процес формування естетичного відношення до дійсності та мистецтва, творчість «за законами краси» (О.І. Буров), а в свою чергу естетичне відношення включає: емоційний відгук, естетичне почуття, естетичне сприймання, естетична оцінка, естетичний смак, естетичний ідеал (та естетичні теорії).
3. Навряд чи можна погодитися з тим, що в структурі естетичної культури молодшого школяра автор виділяє «спрямованість естетичних оцінок, естетичні погляди, художньо-естетичні знання, здатність до саморефлексії щодо власної естетичної діяльності).
4. Зважаючи на інтелектуальну розвиненість сучасних молодших школярів, дисертантка дещо в перебільшеному вигляді оцінила показники рівня сформованості естетичної культури молодших школярів за когнітивним критерієм «естетичні уявлення про світ, естетичні погляди, судження, смаки».
5. Дисертаційне дослідження присвячене естетичному вихованню молодших школярів у процесі хорової діяльності. У зв'язку з цим в дисертації доцільно

було б більш детально охарактеризувати психолого-педагогічні особливості естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку.

6. У дисертації варто було б проаналізувати сучасний дитячий репертуар хорового співу, передбачений програмою, завдяки якому здійснюється процес естетичного виховання (естетичні почуття, естетичне сприймання, естетичні оцінки, естетичні смаки).
7. У дисертації представлено у великому обсязі кількісний аналіз результатів констатувального, формувального та контрольного експериментів, але недостатньо описані дитячі враження, почуття, естетичні переживання безпосередньо під впливом хорового співу.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Сбітнєвої О.Ф.

Таким чином, дисертація Сбітнєвої Олени Федорівни є самостійним, завершеним дослідженням, що має актуальну теоретичну та практичну значущість і відповідає профілю спеціалізованої вченої ради, п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанови Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07– теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
академік НАПН України,
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
педагогіки Східноукраїнського
Національного університету
імені Володимира Даля

Г.П. Шевченко

Власноручний підпис
Підтверджую
Голова загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

5